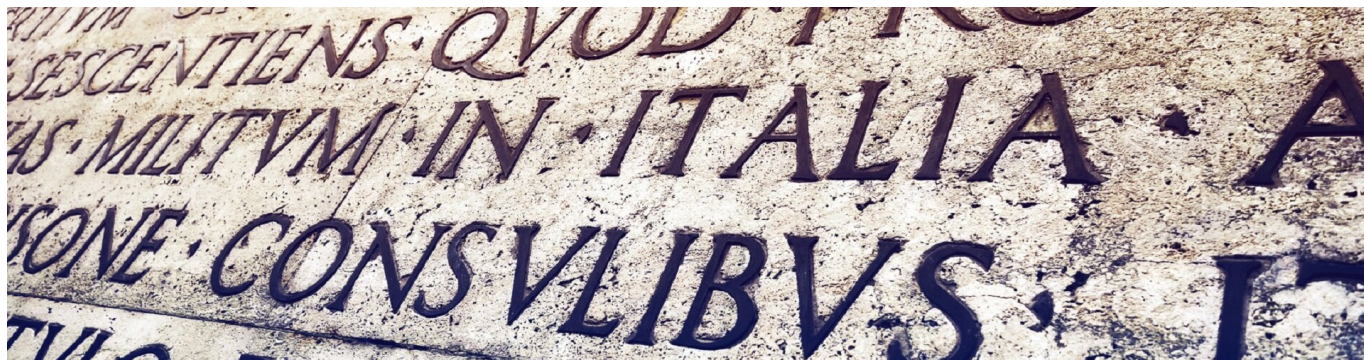
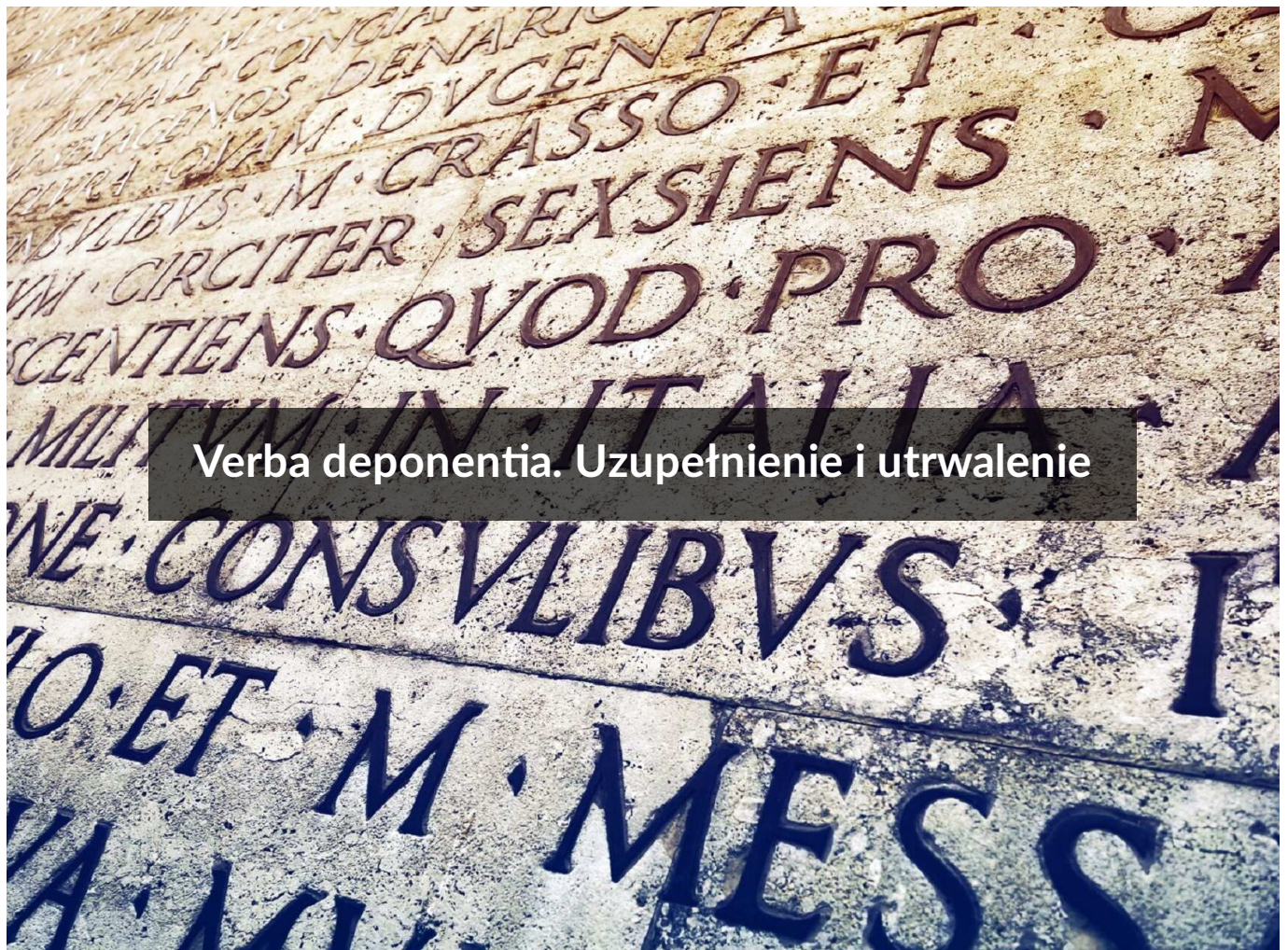

Verba deponentia. Uzupełnienie i utrwalenie

- [Verba deponentia. Uzupełnienie i utrwalenie](#)

Verba deponentia. Uzupełnienie i utrwalenie

Ważne daty

VI w. p.n.e. – Milet ośrodkiem życia umysłowego

106-43 p.n.e. – [Marek Tulliusz Cynceron](#)

63 p.n.e. – spisek [Katyliny](#)

69-96 n.e. – panowanie [Flawiuszy](#)

70 – zdobycie Jerozolimy przez [Tytusa](#)

71 – triumf [Wespazjana](#) i Tytusa w Rzymie

80 – ukończenie łuku Tytusa i otwarcie Koloseum

Scenariusz lekcji dla nauczyciela.

Źródło: online-skills, licencja: CC0.

I. W zakresie kompetencji językowych. Uczeń:

1. zna i rozpoznaje następujące formy morfologiczne z zakresu gramatyki języka łacińskiego:

h) verba deponentia i semideponentia;

2. zna i rozpoznaje następujące zjawiska składniowe z zakresu gramatyki języka łacińskiego:

2) strukturę składniową zdania w stronie czynnej i biernej;

Nauczysz się

rozróżniać formy verba deponentia w indykatiwie perfecti, plusquamperfecti, futuri II, infinitiwie perfecti;

tworzyć formy imperatiwu praesentis tych czasowników;

wykazywać które formy tworzymy w stronie czynnej.

VERBA DEPONENTIA

Ćwiczenie 1

Umieść w odpowiednich miejscach tabeli formy czasownika conor, conari, conatus sum (mieć odwagę).

conatae etunt, conatum esse, conati sumus, conata eram

Indicativus perfecti passivi	
Indicativus plusquamperfecti passivi	
Indicativus futuri exacti passivi	
Infinitivus perfecti passivi	

VERBA DEPONENTIA - UZUPEŁNIENIE

Indicativus perfecti passivi			
I	II	III	IV
hortatus (-a, -um) sum... – zachęciłem	veritus (-a, -um) sum... – przestraszyłem się	locutus (-a, -um) sum... – powiedziałem	sortitus (-a, -um) sum... – wylosowałem

Infinitivus perfecti passivi			
I	II	III	IV
hortatus (-a, -um) esse, hortati (-ae, - a) esse	veritus (-a, -um) esse, veriti (-ae, - a) esse	locutus (-a, -um) esse, locuti (-ae, - a) esse	sortitus (-a, -um) esse, sortiti (-ae, - a) esse

Indicativus plusquamperfecti passivi			
I	II	III	IV
hortatus (-a, -um) eram... – zachęciłem (byłem)	veritus (-a, -um) eram... – przestraszyłem się (byłem)	locutus (-a, -um) eram... – powiedziałem (byłem)	sortitus (-a, -um) eram... – wylosowałem (byłem)

Indicativus futuri primi passivi			
I	II	III	IV
hortatus (-a, -um) ero... – zachęcę	veritus (-a, -um) ero... – przestraszę się	locutus (-a, -um) ero... – powiem	sortitus (-a, -um) ero... – wylosuję

Ćwiczenie 2

Wstaw do tabeli formy imiesłowów podanych czasowników w nominatiwie singularis rodzaju żeńskiego.

passura, oriens, pollicita, loquenda

participium praesentis activi	orior, oriri, ortus sum	
participium perfecti passivi	polliceor, polliceri, pollicitus sum	
participium futuri passivi	loquor, loqui, locutus sum	
participium futuri activi	patior, pati, passus sum	

Uwaga!

Verba deponentia zachowały ze strony czynnej:

participium praesentis activi, np. *hortans, -ntis, verens, -ntis, loquens, -ntis, sortiens, -ntis*;

participium futuri activi, np. *hortaturus, veriturus, locuturus, sortiturus*;

infinitivus futuri activi, np. *hortatum esse, veritum esse, locutum esse, sortitum esse*;

gerundium, np. *hortandi, hortando...*

Participium futuri passivi zachowało **znaczenie bierne**: *hortandus* = ten, którego należy upominać.

Imperativus praesentis passivi

Ćwiczenie 3

Uzupełnij każde zdanie odpowiednią formą imperatiwu czasownika stojącego w nawiasie.

1. pedes meos, Marce! Fortasse os fractum est. (intueor, intueri – patrzeć na, spoglądać)
2. Pueri, dolore sine lacrimis! Nolite flere! (patior, pati – znosić)
3. Mi fili, doletne tibi pes adhuc? e lecto surgere! (conor, conari – próbować)

Indicativus futuri primi passivi

I	II	III	IV
Hortā-re! - Zachęcaj!	Verē-re! - Obawiaj się!	Loqu-ě-re! - Mów!	Sortī-re! - Losuj!

Imperativus praesentis passivi

I	II	III	IV

Imperativus praesentis passivi

Horta-mīni! -
Zachęcajcie!

Vere-mīni! -
Obawiajcie się!

Loqu-i-mīni! -
Mówcie!

Sorti-mīni! -
Losujcie!

Tytus Flawiusz Wespazjan

Ćwiczenie 4

Zdecyduj, które tłumaczenie zdania *Podobno cesarz Wespazjan umarł, stojąc.* jest poprawne.

☐ Imperator Vespasianus stans moriturus esse dicitur.

☐ Imperator Vespasianus stans mortuus esse dicitur.

☐ Imperator Vespasianus stans mori dicitur.

Tytus Flawiusz Wespazjan pochodził ze średniej klasy społecznej. Był *homo novus*. Dał się poznać jako dobry dowódca w Brytanii i Afryce. W 67 r. cesarz Neron powierzył mu dowództwo wojsk w Palestynie. Tłumienie powstania żydowskiego i oblężenie Jerozolimy przerwała nagła śmierć Nerona i dramatyczna walka w Rzymie o sukcesję po nim. Z tego też powodu rok 69 nazwany jest czasem *rokiem czterech cesarzy*: Galby, Othona, Witeliusza i Wespazjana. Galbę zamordowano, Othon – pokonany przez Witeliusza – popełnił samobójstwo. Żołnierze, a potem dowódcy legionów wschodnich proklamowali wtedy na cesarza Flawiusza Wespazjana. Ruszył on do Rzymu, pozostawiając dowództwo w rękach starszego syna, Tytusa. Walka o tron rozegrała się w Italii, w bitwie pod Kremoną. Pokonany Witeliusz został zamordowany.

Tytus zdobył Jerozolimę w 70 r. Wojna w Palestynie trwała do 73 r. (dopiero wtedy zdobyto ostatnią twierdzę, Masadę). Nie zważając na to, w 71 r. Wespazjan wraz z synami Tytusem i Domicjanem odbył w Rzymie triumf. Kilka lat później na Via Sacra stanął kamienny łuk triumfalny upamiętniający triumf Flawiuszy.

Słowa *Cesarz powinien umierać, stojąc* to według rzymskich przekazów ostatnie słowa Wespazjana, który czując zbliżającą się śmierć, próbował wstać.

Alessandro Antonelli (autor zdjęcia), „Gipsowy odlew popiersia Wespazjana”, Muzeum archeologiczne, Rieti, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vespasian_Bust.jpg), CC BY 3.0

Giulio Romano, „Triumf Wespazjana i Tytusa”, 1537 r., Muzeum Luwr, Paryż, [online-skills](https://www.online-skills.com/latin/grammar/verb-conjugation/loquor-loqui-locutus-sum), CC BY 3.0

Autor nieznany, „Łuk Tytusa”, I w., Forum Romanum, Rzym, [online-skills](https://www.online-skills.com/latin/grammar/verb-conjugation/loquor-loqui-locutus-sum), CC BY 3.0

Autor nieznany, „Łuk Tytusa” - widok na detal, pochod triumfalny, I w., Forum Romanum, Rzym, [online-skills](https://www.online-skills.com/latin/grammar/verb-conjugation/loquor-loqui-locutus-sum), CC BY 3.0

Ćwiczenie 5

Połącz formy czasownika *loquor, loqui, locutus sum* z analogicznymi formami czasownika *dico, dicere, dixi, dictum*.

dixerint

loquere

dic

locutus erat

dixerat

locutus esse

diximus

locuti erunt

dixisse

locuti sumus

Ćwiczenie 6

Połącz w pary zdania oraz ich tłumaczenia.

Primum vivere, deinde philosophari.

Urzędnik jest mówiącym prawem.

Duos qui lepores sequitur, neutrum capit.

Rzym przemówił, sprawa rozstrzygnięta.

Magistratum legem esse loquentem.

Kto ściga dwa zające, nie złapie żadnego.

Cum dormiente loqui.

Najpierw żyć, potem filozofować.

Roma locuta, causa finita.

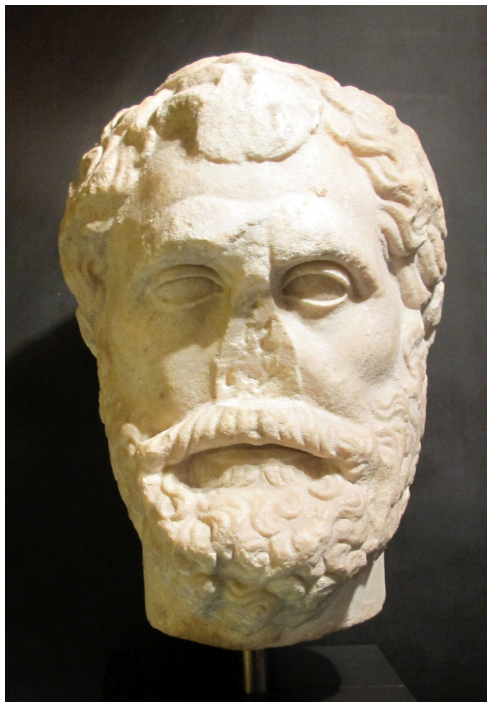
Mówić jak do ściany.

Tales z Miletu

Do przeczytania:

Myślicielom stawiano czasem w starożytności zarzut, że nie umieją zapewnić sobie środków do życia. Pewnego razu [Tales z Miletu](#) został wyśmiany przez tracką służącą, na oczach której wpadł do studni, obserwując gwiazdy. Postanowił udowodnić, że filozof – jeśli tylko zechce – potrafi zdobyć majątek. Udało mu się to osiągnąć w krótkim czasie. Przewidując, że zbiór oliwek może okazać się tego roku niezwykle obfity, zgromadził zimą wszystkie prasy do tłoczenia oliwy, jakie tylko mógł znaleźć w Milecie i okolicy. Okazało się, że miał rację. Wynajmując je potem za wysoką cenę, doszedł do wielkiego majątku (anegdotę tę podają Arystoteles i Platon).

Tales został uznany przez wyrocznię w Delfach za największego spośród greckich *siedmiu mędrców*. Uchodzi za *ojca* europejskiej myśli filozoficznej.

Autor nieznany, „Tales z Miletu”, rzymska kopia z II w., Muzeum Marmi, Florencja, wikimedia.org, CC BY 3.0

Autor nieznany, Widok na Milet, online-skills, CC BY 3.0

Veloso Salgado, „Początek Nauki”, 1906, NOVA Szkoła Medyczna, Lizbona, online-skills, CC BY 3.0

Ćwiczenie 7

Dzięki jakim roślinom Tales z Miletu dorobił się fortuny?

☐ Winogrona

☐ Śliwki

☐ Oliwki

Sprawa Katyliny

Polecenie 1

Dokonaj przekładu tekstu łacińskiego na j. polski.

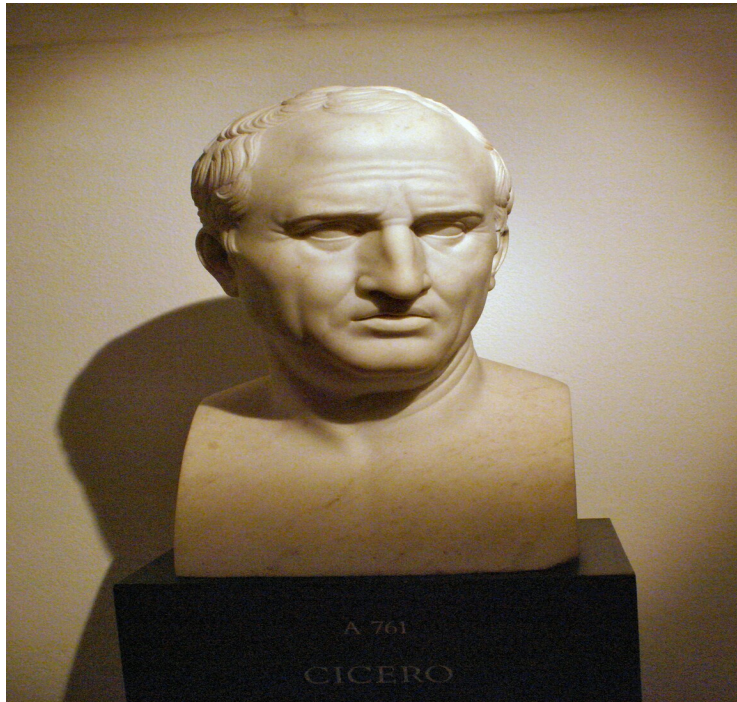
Quae cum ita sint, Catilina, perge, quo coepisti, egredere aliquando ex urbe; patent portae, proficiscere! Nobiscum versari iam diutius non potes; non feram, non patiar, non sinam. Egredere ex urbe, Catilina, libera rem publicam metu, in exsilium, si hanc vocem exspectas, proficiscere! Ecquid attendis, ecquid animadvertis horum omnium silentium? Patiuntur, tacent. Catilina, cum quiescunt, probant, cum patiuntur, decernunt, cum tacent, clamant.

Źródło:

C. Sallustius Crispus, *Catilinae coniuratio*. Text, Verlag–Moritz–Diesterweg, Frankfurt am Main–Berlin–Bonn, b.r.w

[Przekład](#) tekstu łacińskiego na język polski.

[Marek Tulliusz Cyncero](#) z [Arpinum](#) to ekwita i *homo novus* (człowiek nowy), tzn. nikt w jego rodzinie skądinąd znakomitej nie pełnił dotąd najwyższego urzędu – [konsulatu](#). Cynceron chętniej niż zwykle [ekwici](#) angażuje się w życie publiczne i prowadzi działalność adwokacką. Cieszy się protekcją wielkiego [Pompejusza](#), a kolejne sprawy sądowe czynią jego imię coraz sławniejszym. W roku swojego konsulatu (63 r. p.n.e.) wykrywa spisek zawiązany przez Lucjusza Sergiusza Katylinę, zubożałego senatora, który od pewnego czasu bezskutecznie stara się o najwyższy urząd. Katylina skupił wokół siebie ludzi podobnych sobie, żądnych pieniędzy, awansów i pozycji; obiecywał także zniesienie długów. Ponieważ istniało podejrzenie, że zamierza wymordować grupę [optymatów](#), Cynceron zwołał zebranie senatu i zdemaskował plany spiskowców, wygłaszając sławną *Oratio prima in Catilinam*, tzw. pierwszą katylinarkę. Kolejnych trzech mów Katylina już nie wysłuchał, opuścił bowiem Rzym i dołączył do swoich towarzyszy. Pozostałych spiskowców konsul rozkazał uwięzić. Na początku grudnia odbyło się ich przesłuchanie i debata w senacie, wreszcie wydano wyrok śmierci, czemu przeciwstawiał się [Cezar](#), żądając dożywotniego więzienia. Mowy wygłoszone przez Katona Młodszego i Cyncerona przekonały jednak senatorów do wydania najsurowszego wyroku. Wykonano go 5 grudnia. Sam Katylina zginął w 62 r. w bitwie pod Pistorią.

Bertel Thorvaldsen, kopia popiersia Cyclerona, 1799-1800, Muzeum Thorvaldsen, Kopenhaga, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Thorvaldsen_-_Cicero.jpg), domena publiczna

Cesare Maccari, „Cyceron demaskuje Katylinę”, 1889, Pałac Madama, Rzym, [online-skills](https://www.online-skills.com/en/works/cesare-maccari-cicero-unmasks-catalina), CC BY 3.0

Alcide Segoni, „Odnalezienie ciała Katyliny”, 1871, Galeria Sztuki, Florencja, [online-skills](https://www.online-skills.com/en/works/alcide-segoni-the-discovery-of-the-body-of-catalina), CC BY 3.0

Słowniki

Anaksymander

filozof z Miletu (ok. 610–ok. 657 p.n.e.); uczeń Talesa, należał do jońskich filozofów przyrody.

Anaksymenes

filozof z Miletu (ok. 585–ok. 528 p.n.e.); prawdopodobnie uczeń Anaksymandra, należał do jońskich filozofów przyrody.

Arpinum

miasto w Lacjum, na pd.-wsch. od Rzymu. Z Arpinum pochodzą Cyceron i Mariusz.

Cezar

Gajusz Juliusz Cezar (100–44 p.n.e.), polityk, wódz i pisarz, przywódca popularów. Autor historycznej relacji z podboju Galii (dzieło pt. „Wojna galijska”). Zamordowany w 44 r. p.n.e..

Cursus honorum

kolejność piastowania urzędów w Rzymi.

Cyceron

Marcus Tullius Cicero z Arpinum (106–43 p.n.e.), jeden z najwybitniejszych mówców rzymskich, stylista, filozof, polityk. W 63 r. p.n.e. wykrył spisek Katyliny, 58 r. p.n.e. został wygnany za wydanie wyroków śmierci na spiskowców bez uchwały zgromadzenia. Zabity na rozkaz Marka Antoniusza w 43 r. p.n.e.

Domicjan

Titus Flavius Domitianus, cesarz rzymski, syn Wespazjana (51–96 p.n.e.).

Ekwici

od końca III w. warstwa zamożnych obywateli, którzy stanowią klasę średnią Rzymu. Z biegiem czasu rośnie ich pozycja polityczna.

Flawiusze

dynastia trzech cesarzy rzymskich (69–96).

Galba

cesarz rzymski w 69 r.

Hekatajos

historiograf i geograf z Miletu (VI/V p.n.e.), twórca historiografii i geografii opisowej.

Heraklit

filozof z Miletu (ok. 544–ok. 484 p.n.e.), należał do jońskich filozofów przyrody; jest autorem słynnej maksymy „panta rei” (wszystko płynie).

Hippodamos

urbanista i matematyk z Miletu (poł. V w. p.n.e.), autor traktatu o idealnym kształtowaniu polis.

Homo novus

„człowiek nowy” – pogardliwe określenie człowieka, który jako pierwszy w swojej rodzinie pełnił najwyższe urzędy.

Katylina

Lucius Sergius Catilina (108–62 p.n.e.), pochodził ze zubożałego patrycjuszowskiego rodu, polityk rzym. Bezskutecznie starał się o konsulat, wreszcie zorganizował spisek, który odkrył Ciceron. Zginął w bitwie pod Pistorią.

Konsulat

najwyższy urząd w Rzymie. Co roku wybierano dwóch konsulów.

Neron

Lucius Domitius Ahenobarbus, ostatni cesarz rzymski dynastii julijsko-klaudyjskiej. Popełnił samobójstwo w 68 r.

Optymaci

bogata i wpływowa grupa konserwatywnych Rzymian zwalczająca popularów.

Othon

cesarz rzymski w 69 r.

Pompejusz

Cnaeus Pompeius Magnus (106–48 p.n.e.), wybitny polityk i wódz rzymski; w 60 r. p.n.e. zawiązał z Krassusem i Cezarem nieformalne porozumienie, tzw. I triumwirat. W 49 r. wystąpił przeciwko Cezarowi, rozpoczynając wojnę domową. Zabity w Aleksandrii, w chwili lądowania (48 r.).

Tales

filozof z Miletu (625–546 p.n.e.), filozof, matematyk, astronom, kupiec, podróżnik, jeden z siedmiu mędrców.

Tytus

Titus Flavius Vespasianus, cesarz rzymski w latach 79–81.

Wespazjan

Titus Flavius Vespasianus, cesarz rzymski w latach 69–79.

Witeliusz

cesarz rzymski w 69 r.

Źródło: online skills, licencja: CC0.

Galeria dzieł sztuki

Alessandro Antonelli (autor zdjęcia), „Gipsowy odlew popiersia Wespazjana”, Muzeum archeologiczne, Rieti, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vespasian_Bust.jpg), CC BY 3.0

Bibliografia

Michael Crawford, *Rzym w okresie republiki*, Warszawa 2000.

Maria Jaczynowska (red.), D. Musiał, M. Stępień, *Historia starożytna*, Warszawa 2004.

Kazimierz Kumaniecki, *Cyceron i jego współcześni*, Warszawa 1989.

Jerzy Legowicz, *Historia filozofii starożytnej Grecji i Rzymu*, Warszawa 1986.

Janusz A. Ostrowski, *Starożytny Rzym. Polityka i sztuka*, Warszawa–Kraków 1999.

Ludwika Rychlewska, *Dzieje literatury rzymskiej*, Wrocław 2005.

Słownik kultury antycznej, red. Ryszard Kulesza, Warszawa 2012.

Władysław Tatarkiewicz, *Historia filozofii*, t. 1: *Filozofia starożytna i średniowieczna*, Warszawa 2001.

Colin Wells, *Cesarstwo rzymskie*, Warszawa 1992.

Adam Ziółkowski, *Starożytność*, Warszawa 2009.